لاوان ڕۆڵیان لەكایەی سیاسەتدا

ستیڤان شەمزینانی

بەر لەوەی بەشێوەیەكی ڕاستەوخۆ بێمە سەرباسی بەشداریی لاوان لەكایەی سیاسەتدا, ئارەزوو دەكەم كەلە پێشەكیدا قسە لەبارەی لاو خۆیەوە بكەین و لەچەند گۆشەنیگایەكی جیاوازەوە لەخودی لاو بڕوانین.

لەواقیعدا لاو تەنیا ئەو كائین و بوونەوەرە نییە كە جیاوازییە فسیۆلۆژییەكان لەپیری جیادەكاتەوە, بەڵكو لاو سەرباری جیاوازییە فیزیكییەكەی لەگەڵ پیردا هەڵگری دنیابینی و عەقڵیەت و تێڕوانینێكی جیاوازو نوێخوازانەیە بۆ ژیان و شتەكانی دەوروبەری.

ئێمە كاتێك دەتوانین لافی ئەوە لێبدەین شەریحەی لاوانمان هەیە كە ئەو شەریحەیە بە واقیعی توانیبێتی دابڕانێكی ڕیشەیی و قوڵی مەعریفی و كلتووریی و فەرهەنگی تەنانەت ئایدۆلۆژیی و سیاسیش لەگەڵ نەوەی پێش خۆی دروست بكات.

ئەو كاتە نەوەیەك بەنوێ و لاو دەزانرێت كە ئەو نەوەیە بتوانێ سەرچڵی گۆڕانێكی جەوهەریی و بنەڕەتی لە كۆمەڵگە تەرح بكات یان سەرمەشق و جۆشدەری بێت.

یەكێك لەسیفەتە سروشتی و تایبەتیەكانی لاو ئەوەیە كە هەمیشە لاو بە تووڕەیی و گوڕێكی زۆرەوە دێتە ناو گۆڕەپان و ئەڵتەرناتیڤی خۆی پێشكەش دەكات و سەركردایەتی شۆڕشێك یان ڕاستر بڵێم ڕێنسانسێك دەكات كە دەیەوێ سەرلەبەری ئەو چەمك و پێكهاتەو دروستكراوانە بگۆڕێت كە نەوەی پێش خۆی بونیادی ناوە, جا زۆرجار گۆڕانكارییەكە بەشێوەیەكی پۆزەتیڤ و گەلەك جاریش بەپێچەوانەوە.

ئەگەر لەژێر ئەم ڕۆشناییەوە بنواڕین بۆ واقیعی ئەو توێژاڵەی كە ئیمڕۆ لای خۆمان ناویناوە لاوان یاخود نەوەی نوێ دەگەینە ئەوڕاستیەی كە ئێمە لاوو نەوەی نوێمان نییە, بەڵكو ئەو بونەوەرەی ناوینراوە لاو تەنیا لەڕواڵەت و پێكهاتەی فیزیكییەوە لاوە, ئەگەرنا وێنەیەكی فۆتۆكۆپی كراوی واقیعی خۆیەتی و چۆتەوە سەر هەمان ئەسالەتی بابو باپیرانی خۆی ..

دیسان هەمان ئەزموون و مێژووی ژیانی باوك و نەوە دێرینەكان لە واقیعێكی نوێتردا دووبارە دەكاتەوە, ئێمەی كورد هەتا ئێستا نەوەیەكی نوێی تووڕەو یاخیمان نەبووە كەبتوانێت تایبەتمەندی و سروشت و كەسێتی خۆی جیابكاتەوە لە سروشت و كەسێتی باوك و زەمینەو كەشێك بخوڵقێنێت كە دروستكراو و داهێنراوی دەستی خۆی بێت.

بەپێچەوانەوە ئەو نەوەیەی كە لەبەردەستدایە نەوەیەكی پاسیڤ و دەستەمۆو خۆشباوەڕەو هەرگیز نەیتوانیووە تەعبیر لەلاوێتی خۆی و جیاوازییەكانی لەگەڵ نەوەی پێشین بكات, جا نەخاسمە ڕۆحیەتی شۆڕش و هەوڵدان بۆ دروستكردنی گۆڕانكاریی سترۆكتۆریی لە كۆمەڵگەدا.

كاتێك لە كوردستان شەڕی ناوخۆ وەك شەڕێكی نەگریس و خنكێنەر ڕوودەدات كە زۆربەی هەرە زۆری قوربانییەكانی لاوان بوون, كەچی لاو نەك هەر نابێتە لەمپەرو بەربەست لەبەردەم ئەم شەڕە و فشارو گرووپی دروست ناكات تا لایەنە بەشەڕ هاتووەكان ناچار بكات بەوەستانی شەڕ ((یان خۆ ئەگەر ملیش نەدەن بەدواكاریی وا خۆ كاریگەریی دادەنا لەسەر بارودۆخەكە, خۆ ئەگەر هیچ كاریگەریش نەبا خۆ لاو لەم وولاتەدا شتێكی لەم چەشنەی نەكردووە)) بەڵكو بەپێچەوانەوە خۆیان دەبنە ژیلەمۆو مەشخەڵ و هێزی ئەكتیڤی جەنگ, جەنگێك كە سەرتاپای مێژوومانی ناشیرین و قێزەون كردو وێنای كوردی لای ئەو هەموو ئەوانی تردا گۆڕی.

گەنج لەوڵاتی ئێمەدا لەبەرامبەر ئەو هەموو پێشێلکاریىو چەپاندنە غەریزیىو سێکسییەیدا ڕۆژێك لەڕۆژان نەڕژایە سەر شەقامەکان و داوای مافی خۆی بکات.
تا ئەو ئاستەی کەنەیتوانیوە لە ئاستی پەرچەکرداری ژناندا لەبەرامبەر کۆمەڵگەی تەقلیدی .. چونکە ڕێکخراوەکاوەکانی ژنانو ژنانی چالاکی دەرەوەی ڕێکخراوەکان بەدەنگ هەڵبڕینیان توانیان بەشێوەیەکی بەربڵاوو کۆمەڵایەتی کێشەو دۆسیەی خۆیان بەسەرجەم تاکەکانی کۆمەڵ بناسێنن, ئەگەرچی تا ئێستاش توندوتیژی چەوساندنەوەی ژنان بەردەوامە بەڵام غەدرە تێکۆشانو هەڵسوڕانو تەنانەت ڕۆڵی تاکە کەسی ژنان فەرامۆش بکەینو لە شوێنی خۆیاندا ئاماژەی پێنەدەین.
ڕێکخراوەکانیلاوانیش هەموویان دەسکەلاو هەڵماتی دەستی حیزب بوونو لەبری ئەوەی گەنج وەك مەحروم ترین کائینی ئەم کۆمەڵگەیە لەگێژاوو وەهمەکانی حیزبو خێڵو دامەزراوە چەپێنەرەکانی دی ڕزگاری بکەنو سازو ئامادەیان بکەن تابنە گروپی فشارو داخوازی ویستو ئارەزووەکانیان بەرزبکەنەوە, گەنج یان کرد بەقۆشمەو نەگبەت تریان کردووەو تا ئەو سنوورەی بردویانەتە سنوورو کەناری شێت بوونو نیهلیزمێکی کوێرانەو سەرلێشێواوانە.
لە پەرچەکرداری هەموو ئەم سەرکوتو بێ ئومێدییانەدا گەنج نەیتوانی بەرەنگاری بکات یاخود با بڵێین ڕۆحی بەرەنگاربوونەوەی لێسەنرایەوە, ئیدی بەدرێژایی نزیکەی 13 ساڵی دوای ڕاپەڕین بەتایبەتی لەکاتی شەڕی ناوخۆدا هەزاران بگرە سەدان هەزار لاو چارەنووس و خودی خۆیدایە دەستی قەدەرو دەریاو مافیاو ڕێگەی مینرێژکراو, بەمەبەستی قورتاربوون لە دۆزەخی وڵاتو شادبوون بە بەهەشتی تاراوگە, کە هەرچەندە لەکاتی گەیشتنیان بە تاراوگە ئەو وەهمەشیان بەتاڵ بۆتەوەو هەستیان کردووە ڕیکلام و سەتەلایت چەواشەی کردوون, بەڵکو لە ئەورووپاش نامۆبوونو ئاوارەییو کێشەکانی تاراوگە و دوواجار بوون بەئامێرو لێسەندنەوەی ڕۆح و بەها نەتەوەییەکان دیسات دەبێتە خاڵی تێکشکان بۆیان, بەکورتی گەنجی ئەم وولاتە بەتایبەتی لەدوای ڕاپەڕینەوە گەنجێکی خۆشبەخت نەبووە, ئەگەر یەکێك لە هۆکارەکانی ئەم بەدبەختیىو بەرتەسککردنەوە و سەرکوتکردنە دەسەڵاتی باوكو زاڵبوونی هەژموونی سیستمی باوکایەتی (پاتریارکی) بێت بە سەرکۆی ژیاندا ئەوا بەدڵنیاییەوە هۆکارێکی تری بۆ ناهۆشیاری و تێنەگەیشتنو پاسیڤ بوونی خودی گەنج دەگەرێتەوە, ئەگەر ئەم هۆکارەی دواییانە کاریگەری لەوی یەکەمیان زیاتر نەبێ ئەوا بێگومان هیچی کەمتر نیە.
هەموو ئەمانەش بەشێوەیەکی سەرەکی دەگەرێتەوە بۆ ئەوەی گەنج بەشداری نەبووە لەکایەی سیاسەتدا یا بەشێوەیەکی لاوەکی بەشداریی لەژیانی سیاسیدا کردووە, هاوکات تێڕوانین و تێگەیشتنێکی هەڵەی دەربارەی چەمكو مومارەسەی سیاسەت هەبووە.
لێرەدا دەمەوێ بڵێم کەمن قسە لەسەر ئەو دەستەبژێرە گەنجە ناکەم کە لە گۆڕەپانەکەدا بوونیان هەیەو بەشێوەیەکی دیارو بەرچاوو ئەکتیڤ مومارەسەی سیاسەت دەکەن. بەڵکو دەمەوێ بەشێوەیەکی ڕاستەخۆ قسە لەسەر زۆرینەی گەنجان بکەم, چونکە زۆرینە پێوەرە نەك دەستەبژێر, هەر ئەوەش کۆمەك دەکات بەوەی هەڵسەنگاندنەکانمان ڕاستو دورست دەربچن.
بەردەوام نەوەی دوای ڕاپەڕین سیاسەتی بەبڤە زانیوە و خۆی لێلاداوە, کەم نین ئەو گەنجانەی کە بەسیاسەت قەلسو بێزار دەبن, تەنانەت لە گوێگرتنی هەواڵەکان و بەرنامەیەکی سیاسی تەلەفزیۆن بێزانو ئامادەیی گوێگرتن نین بۆی, تەنانەت بەشێکی زۆری شەڕی نەوکان و باوەکان لەنێو ماڵەکاندا شەڕی هەواڵەکانی تەلەفزیۆنە هەروەك گوتم هەرگیز گەنج ئامادەنییە کاتی خۆی بۆ تەرخان بکات.

هەروەها هەمیشەش لەدیدگای گەنجەکانی ئێمەوە سیاسەت سپێردراوە بەنەوەی ڕابردوو, لەدیدگای ئەم نەوەیەدا ئەوان تەنیا کاریان ئەوەیە بەدوای پەیوەندییە ڕۆمانسی و خۆشەویستی بگەڕێن (بێئەوەی بزانن ئەو دنیا جوانەی ئەوان بیری لێدەکەنەوە سیاسەت دروستی دەکات و هەر سیاسەتیش دەتوانێ وێرانی بکات) ئیدی چارەنووسی نەتەوەو کۆمەڵگەو دوا ڕۆژی سیاسی وڵات بەجەهەنم, بەداخیشەوە تەنانەت ئەم تێڕوانینە پەڕیوەتەوە بۆ ئاستی دەستەبژێرە چالاکەکەو وایلێکردوون دوورە پەرێزی لە سیاسەت هەڵبژێرن, بگرە بەتۆپەڵ بوونەتە شاعیرو هونەرمەند و کۆی بیرکردنەوەو نووسینەکانیشیان لەمەودای پەیوەندی خۆشەویستی نێوان دوو ڕەگەزەکە تێپەڕناکات, هەر ئەمەش بووەتە هۆی کارەساتێکی گەورەو بەردەوامی تێکشکانە ڕۆحی و دەروونیەکانی گەنجی ئەم وڵاتە.

من خۆم لە یەکێک لە ڕۆژنامەکاندا نووسینێکی لەو جۆرەم خوێندەوە, ئەوەی نیگەرانی کردم ئەوەبوو کە نووسینی گەنجێك بوو کە خاوەنی دوو کتێبەو نووسەرێکی ئەکادیمیی و چالاکیشە, لەنووسینی ئەم هاوڕێیەدا تەرکیز کراوەتە سەریەك خاڵی ستراکتوریی:

ئەویش ئەوەیە گەنج دەبێت وەك گەنج بژی و لەکەناری ڕووبار پیاسە بکات و نامەی خۆشەویستی بگۆڕێتەوە. ئیدی سیاسەت لە دەرەوەی بازنەی ئەوەو لاو هیچ پەیوەندییەکی بە سیاسەت و مەسەلە کارگێڕییەکانەوە نییە, کە ئەمەش دەرخەری ئەوەیە لاو خۆی جڵەوی شل کردووەو نایەوێ بێتە نێو گۆڕەپانەکەو خۆی بسەلمێنێت و بەشداریی چالاکانە بکات لە گۆڕانکاریی و پێشهات و کێشمەکێشە کۆمەڵایەتی و سیاسییەکانی کۆمەڵگە, ئەوەشی کە هەیەو بەشداری کردووە (محەمەد عومەر عوسمان) وتەنی بەبۆیاخی حیزب خۆی بۆیاخ کردووەو بیرکردنەوەو ئایدۆلۆژیای حیزب هەموو سەرچڵی و یاخیبوون و توڕەییەکی لێسەندۆتەوە کەلە واقیعدا ئەمانە خەسڵەت و سروشتی ڕاستەقینەی گەنجن.

بێ لە هەموو ئەمانەش تێکەڵاوییەکی زۆر بەدیدەکرێ لەلایەن گەنجەکانەوە دەربارەی چەمکی سیاسەت و حیزب, هەر کەوترا سیاسەت هاوتەریب کراوەتە لەگەڵ حیزب, بەڵام مەرج نییە هەموو کەسێکی سیاسی حزبی بێت, یان بەوشێوەیە بێت کەسیاسەت و حیزب دوالیزمێکی لێك دانەبڕاون, بەپێچەوانەوە هیچکامیان پێش مەرجی ئەوی دییان نییە سیاسەتیش پێش ئەوەی حزب دەربکەوێت لەمێژوودا بێتە گۆڕەپانی چالاکییەوە لەئاستی کۆمەڵگە بوونی هەبووە, بەکورتی سیاسەت لەپێش حیزبدا لە دایك بووەو مەرجیش نییە هەردووکیان پێکەوە گرێدرا.

هەروەها لێرەدا پێویستە وەك تێبینیەك ئەوەش بوترێ کە حیزبایەتی شتێکی قێزەون نییە بەڵکو بەشێکە لە پێداویستی پرۆسەی سیاسەت لە کۆمەڵگەدا, بەڵام ئەو ڕەشبینیەی کە ئێمە دروستمان کردووە لەبەرامبەر حیزبدا دەگەڕێتەوە بۆ واقیع و ئەزموونی حزبایەتی کردن لە کوردستان, کە سەرەتاو کۆتایی بریتی بووە لەشەڕی براکوژی و خۆکوژی و یەکتر سڕینەوە, هەنووکەش بەشێوەیەك لەشێوەکان و بەجۆرو میکانیزمێکی جیاواتر شەڕی ناوخۆ وەك شەڕێکی سارد بەردەوامی هەیە.

نموونەی حیزبی کوردیش ئەوەندە نموونەیەکی سلبی و بێکەڵك بووە کە حیزب دوور کەوتۆتەوەلە خەیاڵی خەڵك وهەمیشەش خەڵك بەگشتی و لاوان بەتایبەتی پەنایان بەخواگرتووە لەشەیتان و حیزب, بەڵام هێشتا ئەمە بەهانە نییە بۆئەوەی لاوان خۆیان بدزنەوە لە کێشەکانی خۆیان و بێدەربەستانەو بەشێوەیەکی دەستە جەمعی بەرەو تاراوگە کۆچ بکەن, هیچ کاتێك ئەو بەهانەو عوزرە ناشەرعیە جێگەی قبوڵکردن نییە, چونکە هەرچین و

تویژێکی کۆمەڵایەتی خۆی خۆی ڕزگار دەکات و نابێت چاوەڕێی هێزێکی ئاسمانیو میتافیزیکی بێت, بگرە ئەو چاوەڕوانییە چاوەڕوانی گۆدۆیەو لە کۆنیشەوە وتراوە هەق دەسێندرێ نا بەخشرێ.

گەر ئێستا مایکی ئیڤیەک بچێتە بەردەم لاوێک و پێی بڵێ ئاوات و خواستت چییە ؟ بێگومان ژیانێکی ئاساییو گەنجانە دەخوازێت بەڵام لەبیری کردووە ئەمانە هەمووی لەڕێگەی سیاسەتەوە بەیدەهێنرێت, چونکە کاتێك دەتوانرێت ئەم خواستە بەدیبێ کەلاوان خۆیان بەشدرای بکەنو ببنە گروپی فشار, ئەمەش کاری دەستە جەمعیو پێکەوەییو ئۆرگانیزەکراو دەخوازێ, هەر کۆبوونەوەو دروستکردنی فراکسیۆنێك لەدەوری ستراتیژێکی بنەڕەتی خۆی لە خۆیدا سیاسەتە, بۆیە هەموو گۆڕانو وەرچەرخانەکان بەستراوەتەوە بە سیاسەتەوەو گەنجیش بۆئەوەی بتوانێت وەك گەنج بژی و مومارەسەی ژیان بکات پێویستە بەشداریی چالاکانە بکات لەکایەی سیاسەتدا.

Shamzini79@hotmail.com

*سەرنوسەری رۆژنامەی (نێوەند).